Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja valmiuslain muuttamisesta (HE 120/2024 vp)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 20.11.2024

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Palkkatuen tarkoituksesta

- Osassa lausunnoista tuotiin esille, että ehdotus kohtelee työnantajia epätasa-arvoisesti. Erityisesti kuntaorganisaatiossa toimivien työpajojen toimintaedellytysten katsottiin vaarantuvan tai heikentyvän.

- Palkkatuki on työttömän työnhakijan työllistymisen edistämiseksi tarkoitettu harkinnanvarainen tuki eikä työnantajan taloudellisen tuen tarve tai työnantajan toimintaedellytysten turvaaminen ole peruste myöntää palkkatukea
  - Arvioidaan erityisesti työttömän työnhakijan näkökulmasta
  - Tämän esityksen kohdalla kuitenkin vaikutukset kuntatalouteen ovat olennainen kysymys

- Ehdotetut muutokset eivät estä kuntia tai niiden alaisuudessa toimivia työpajoja työllistämästä työttömiä työnhakijoita ilman palkkatukea

Palkkatuen kohderyhmistä

Kohderyhmä	Työttömät työnhakijat	Palkkatuella työllistettynä
Kaikki	240 400 - 259 600	5 580 - 6 770
Alle 25 -vuotiaat	26 200 - 29 900	530 - 580
50 vuotta täyttäneet	73 900 - 78 000	1 750 - 1 910
Pitkäaikaistyöttömät	51 700 - 78 400	520 - 840
6 kk:tta työttömänä	87 200 - 113 200	750 - 1300
Vieraskieliset	32 400 - 48 100	550 - 790
Vailla toisen asteen tutkintoa	59 600 - 64 200	1 250 - 1290
Oppisopimus	152 800 - 168 800	690 - 840
Alentuneesti työkykyiset	29 600 - 30 700	600 - 1 050
60 v. pitkään työttömänä	13 900 - 20 000	120 - 280
Ammatillisen osaamisen parantaminen	152 800 - 168 800	4 870 - 5 500

- HE:n s. 19 kuvattu taloudellisten vaikutusten arviointia. Palkkatukiuudistuksen johdosta alentuneesti työkykyisestä myönnettävän palkkatuen määrä on kasvanut huomattavasti, mikä on huomioitu vaikutusarvioissa.

Vaikutukset muihin työvoimapalveluihin ja palkkatuettuun työhön yksityiselle sektorille

- Osassa lausunnoista kiinnitettiin huomiota siihen, ettei mahdolliseen muiden palveluiden kasvavaan kysyntään ohjata rahoitusta

- Ehdotettu muutos vähentäisi työvoimaviranomaisten palkkatukimenoja arviolta noin 35-53 miljoonaa euroa vuodessa. Säästön syntyminen tämän suuruisena toteutuisi oletuksella, että työvoimaviranomaiset eivät lisää jonkin muun palvelun tarjontaa.

- Mikäli säästö olisi tosiasiassa valtionosuuksista vähennettävää 37 miljoonaa euroa suurempi, jäisi ylimääräinen säästö kuntien kohdennettavaksi muihin käyttötarkoituksiin, kuten esimerkiksi muiden työvoimapalveluiden tarjoamiseen

- Siltä osin kuin esityksessä ei ehdoteta muutoksia palkkatuen myöntämiseen, ei ehdotettu muutos oletettavasti ainakaan vähentäisi palkkatuen myöntämistä näissä tilanteissa. Kuntien valinnoista riippuen muun palkkatuen tai muiden palveluiden käyttö voi kasvaa

Yhteys valtion talousarvioesitykseen ja valtionosuusjärjestelmään

- Useissa lausunnoissa ehdotetaan, ettei työllisyysmäärärahoja tulisi alentaa. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että kyseessä on valtion vuoden 2025 talousarvioesityksen yhteydessä ratkaistava asia

- Jos lakimuutos hyväksyttäisiin, sillä toteutettaisiin hallitusohjelman kirjausta palkkatuen uudistamisesta ja kohdentamisesta yksityiselle ja kolmannelle sektorille, mutta valtionosuuksien säilyttäminen muuttumattomana ei toteuttaisi hallitusohjelman säästötavoitetta. Tilanne voitaisiin katsoa valtionosuuden harkinnanvaraiseksi lisäykseksi.

- Työvoimapalveluiden rahoitus kohdentuu valtaosin harkinnanvaraisiin palveluihin. Valtionosuus on yleiskatteista, eikä sitä ole budjetoitu tehtävittäin, mutta käytännössä kustannukset koostuvat eri palveluiden yhteen lasketuista kustannuksista. Jos jotain palvelua ei järjestetä lainkaan, eikä samalla lisätä minkään muun palvelun käyttöä, kustannukset vähenevät lakkautettuun palveluun käytetyn rahamäärän verran

Vaikutukset kuntien talouteen

- Osassa lausunnoista kiinnitettiin huomiota siihen, että hallituksen esityksen mukaan ehdotettujen muutosten vaikutus kuntien talouteen on epävarmaa.

- Mikäli kunta ei palkkaa ketään tehtävään, johon kunta olisi ilman lakimuutosta palkannut palkkatuella tuetun henkilön, säästäisi kunta työnantajan omavastuuosuuden (palkkatukiuudistuksen vaikutusarvioissa oletettu 1 250 €/kk) verran kustannuksia.

- Mikäli hypoteettisesti palkkatuella työllistetty henkilö olisi työtön sen ajan kuin hänet vaihtoehtoisesti työllistettäisiin palkkatuella, kunnan rahoitusvastuu työttömyysetuuksista olisi enimmillään noin 400 €/kk, joten nettona kunta säästäisi noin 875 €/kk em. Työnantajan omavastuu huomioiden

- Mikäli kunta palkkaa työttömän työnhakijan ilman palkkatukea, kertyy työssä työssäoloehto normaalisti. Enimmillään kunta voisi saada taloudellista etua yhdestä tällaisesta työllistämisestä alentuneina työttömyysetuuksina noin 6 300 euroa. Ammatillisen osaamisen parantamiseen myönnettävää palkkatukea kunta voisi nykysäännöksin saada enimmillään 10 kuukauden ajalta, mikä vastaa em. palkkatuen tasolla noin 8 750 euron palkkatukea.

Yleistä valmiuslakia koskevista lausunnoista

- Suurin osa ei lausunut tai ottanut kantaa valmiuslakiin ehdotettaviin muutoksiin.
- Kannatusta esittävät mm. STTK ry, Etelä-Karjalan työllisyysalue, Kuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto, Satakunnan TE-toimisto sekä Tampereen kaupunki.
  - Kannatusta koskevissa lausunnoissa kuitenkin nostettiin esille työvoimaviranomaisille valmiuslakitehtävistä aiheutuvat kustannukset sekä niiden kompensoiminen.
- Oikeusministeriö nosti esille tietosuojaan liittyviä näkökohtia.
- KEHA-keskus kannatti työvelvollisuusrekisterin ajankohtaistamista ja otti kantaa muiden tehtävien tarkoituksenmukaisuuteen.
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus ei kannattanut esitystä ja esitti 91 §:ssä olevan Ahvenanmaata koskevan osuuden poistamista.
- Hallintovaliokunta piti muutoksia perusteltuina, mutta kiinnitti huomiota yhteisrekisterinpitäjien vastuunjakoa ja viranomaisten tiedonsaantioikeutta koskevien säännöksien riittävään selkeyteen.

Työvoimaviranomaisille aiheutuvat kustannukset

- Työ- ja elinkeinotoimistoille nykyisin valmiuslakitehtävistä normaalioloissa aiheutuvat kustannukset sisältyvät niiden toimintamenoihin.
- Kustannukset on jo huomioitu työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtoa koskevien tehtävien rahoituksen yhteydessä ja ne sisältyvät tulevien työvoimaviranomaisten valtionosuusrahoitukseen.
- Poikkeusoloissa lähtökohta on, että viranomainen järjestelee henkilöstöään niin, että tehtävien hoitaminen poikkeusoloissa on mahdollista.

KEHA-keskukselle ehdotettavat tehtävät

- Työvelvollisuusrekisteristä vuosittain aiheutuvat kustannukset menevät määrärahoista jo nykyisin, eli tältä osin nykytila saatetaan vain valmiuslakiin.
- Työnvälityspakon ja työmääräyksen antamisen osalta arvio työmäärästä on vähäinen normaalioloissa, minkä vuoksi arvioidaan, että tehtävä voidaan suorittaa nykyisillä resursseilla.
  - Poikkeusoloissa arvioitaisiin uudelleen, mille määrärahalle tehtävät sijoittuisivat.
- Perustuslaista ja Ahvenanmaan itsehallintolaista johtuen työnvälityspakko ja työmääräyksen antaminen Ahvenanmaalla ehdotetaan säädettäväksi valtakunnan viranomaiselle, eli KEHA-keskukselle.
  - Tehtävää ei voida säätää Ahvenanmaan maakunnan viranomaiselle.

Työvelvollisuusrekisterin (103 §:n 3 mom.) yhteisrekisterinpitäjien vastuut

- TEM vastaisi rekisterinpitäjien tehtävistä päättäessään rekisterin perustamisesta.
- KEHA-keskus vastaisi rekisterin käytännön perustamisesta sekä yleisestä toiminnasta ja käytettävyydestä, tietojen eheydestä, suojaamisesta ja säilyttämisestä sekä rekisteriin liittyvien palvelujen teknisestä toteuttamisesta.
  - Rekisterinperustajana KEHA-keskus vastaisi myös yleisesti sellaisista tehtävistä, jotka koskevat työvelvollisuusrekisterin tietoturvallisuutta tietosuoja-asetuksen perusteella.
  - Eheyden ja luottamuksellisuuden periaate, läpinäkyvyys ja rekisteröidyn informointi, sisäänrakennettuun ja oletusarvoinen tietosuoja, käsittelyn turvallisuus ja tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi (yleinen tietosuoja-asetus mm. 12 artiklan 1 ja 2 kohta sekä 25, 32, 35, 36 artikla). → Tarkoituksena KEHA-keskuksen tehtäväksi rekisterin perustajan roolin myötä.
- Työvoimaviranomaisten rooli rekisterinpitäjänä perustuisi niille valmiuslaissa säädettyihin tehtäviin.
  - Kukin työvoimaviranomainen vastaisi käsittelyvastuulla olevien tietojen.
- Katsottaisiin, että sääntely olisi tarpeeksi tarkkarajainen yhteisrekisterinpitäjien ja niiden vastuiden osalta.

Tiedonsaantioikeudet (103 a §)

- Ehdotetun 103 a §:n 1 momentin tarkoituksena mahdollistaa tietojen saaminen myös rekisteröidyltä itseltä mainittujen viranomaisten lisäksi.
- Työvoimaviranomaiset saisivat tietoja työvelvollisuusrekisteristä ja lakisääteisen tehtävän sekä rekisterinpitäjän roolin yhteydessä työvelvollisuuden toimeenpanossa, joita tallennetaan rekisteriin.
- Ehdotettuun 1 momenttiin voisi lisätä maininnan työvoimaviranomaisista, jos tiedonsaantioikeutta ei katsottaisi riittävän kattavaksi.
- 103 a §:n 3 momenttiin ehdotetaan muutosta, jotta olisi PeV:n käytännön mukainen – lisättäisiin tietojen tarpeellisuusvaatimus.
- 103 a §:ssä säädetty tietojen luovuttaminen perustuisi pyytämiseen huomioiden, että rekisteri on tyhjä normaalioloissa.

Valmiuslakiin ehdotetut muutokset ja Ahvenanmaan maakunta

- Valmiuteen liittyen tehtävien osalta lainsäädäntövalta olisi TEM:n näkemyksen mukaan valtakunnalla.
  - Ehdotetun 91 §:n osalta kysymys valmiuslakiin liittyvästä tehtävästä eikä työllisyyden edistämistä koskevasta asiasta.
  - Perustuslakivaliokunnan lausunto?
- Esityksessä ei ehdoteta, että lakia työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023) sovellettaisiin poikkeusoloissa Ahvenanmaalla.
- Mahdollinen sopimusasetus valmisteltaisiin erikseen, jolloin myös huomioitaisiin tarpeelliset sisällölliset ja muut vaatimukset.
- KEHA-keskuksella riittävät tiedonsaantioikeudet tehtävän hoitamiseen. Lisätietoja saataisiin työvelvollisilta.
- Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta pyydetty lausuntoa valmistelun yhteydessä, minkä johdosta myös Ahvenanmaan valtuuskunnalta pyydetty lausuntoa.
- Tarkoituksena turvata työnvälityspakon ja työvelvollisuuden toimeenpano poikkeusoloissa 1.1.2025 lukien, sillä oikeustila valmiuslaissa olisi muuten epäselvä toimeenpanijoiden osalta.
- Valmiuslain kokonaisuudistus myös käynnissä – tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025.

